

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חקת

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת חוקת

- א אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות בחי עולמים
- ב כי הוא הנותן לך - מבע וחויזן לדרך המבע שווים המה כי הכל בהנהגת הבורא
- ג עינינו לך תלויות - תכלית הניסים שהיו להם במדבר כדי שיהיו תלויים בו יתב"ש
- ד בואו ונחשב חשבוננו של עולם - עיקר האדם המחשבה והחשבון
- ה כי ארנון גבול - חובת האדם בעשיית גדרים וסיינים לעמוד על שמירת גבולי הקדושה
- ו הוא יתחטא בו - ענין המהרה ובפרט בשמירת העיניים
- ז צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו
- ח אדם כי ימות באהל - עיקר חשיבות ומעלת התורה היא ב'ניעתו' עליה
- ט חוקת התורה - המהרה על ידי לימוד התורה הקדושה

חוקת

אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות בחי עולמים
 בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה' (יומא סז:). ורמזו בזה כי זוהי תכלית המהרה - שלא ירהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה, כדכתיב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוך' ופירש"י, 'התהלך עמו בתמימות' ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.²

א. הכלל הראשון באמונה, שידע האדם שאינו צריך להבין את כל הנעשה עמו, ואינו יכול להבין את הנהגת הבורא בעולם. כדמרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע לבאר בדרך צחות בלשון הפסוק (שמות יז ד) 'עוד מעט וסקלוני', שפירושו לסקול באבנים - ובשפת האידיש 'באשטיינערן', ולדידן ייאמר - עוד מעט - וסקלוני 'וועסטו פארשטיין', אבל עתה אין ביכלתך להבין (כי לתיבת פארשטיין יש משמעות כפולה, מלשון אבנים הסוקלים וגם לשון הבנה, ולשון נופל על לשון).

וכבר היה מעשה באחד מצדיקי דורו ששח בפני הרה"ק מקאברין זי"ע שרצונו עז לשבות את שבתו בהיכל קדשו אשר בקאברין, אך הרה"ק לא הסכים, ואמר לו כי שבת קודש היא יחוד, ובינינו יש פירוד, כי בבוא אלי יהודי ושופך את מר נפשו כי צר לו מצרותיו, משריש אני בקרבו אמונה תמימה ויראת ה', וממילא יש לו עצה בכל פרטי משאלותיו, אך כשבא יהודי אל מע"כ הרי אתם נותנים לו עצה, ועצה הוא על פי שכל, ושכל אינו דבר קיום. נענה לו אותו צדיק ואמר, 'איך זאל געזונט זיין אזוי ווי איר זענט גערעכט' (כה אהיה בריא כמו שהנכם צודקים) ודברו הרבה ביניהם ומאז נעשו אוהבים זה לזה (אמר"מ 'אמונה ובטחון').

ב. ותמימות זו צריכה להיות בשלימות וללא שום פגם, כמו שאמרו צדיקי קמאי, דאף דבתמימות הפרה אדומה קיימא לן (פרה ב ה) ששערה אחת שחורה אינה פוסלת ואכתי בכלל 'תמימה' היא (ורק שתי שערות פוסלות אותה), אבל במצוות 'תמים תהיה עם ה' אלוך' פוסלת אפילו שערה אחת, כי האמונה בחי עולמים צריכה להיות בשלימות ללא שום פגם.

לאידך, גדולה תמימות האמונה מתמימות הפרה, כי בפרה אם כבר נתהוו ב' שערות שחורות - נפסלה הפרה לעולם, מה שאין כן בתמימות האמונה אף אם נפסלה כבר - לעולם בידו לתקנה ולהשיבה לתמימותה השלימה, באמונה זכה וברה, מכאן ולהלאה חושבנא.

כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזוטשקא זי"ע (פר קרח) וז"ל. ושמעתי מפי אבי מורי ורבי הרה"ק זי"ע, מעשה המובא בקדמונים שהיה אחד שהשתוקק לדעת שיחת חיות בהמות ועופות, והפציר מאד ברבו שילמדו חכמה זו. והיה רבו דוחהו, באמרו למה לך זאת, יותר טוב לך לעבוד את בוראך בתמימות. ויהי כאשר הפציר בו עד מאוד, נעתר רבו לבקשתו, וילמדהו שיחת חיות בהמות ועופות, עד שהיה בקי ומבין היטב בשיחתו, ויהי היום נכנס התלמיד להאכיל את בהמותיו, וישמע את אחד השוורים גונח, וישאלהו אחיו לאמר על מה זאת נאנחת, ויענהו השור, כי שמעתי כרוז לאמר כי בעת הקרוב תפרוץ מגיפת דבר בקרב בהמותיו של בעל הבית זה, ועל זה ליבי דוי כי הקיץ הקץ על כל יושבי הרפת הזו. כשמוע בעל הבית את שיחתו של בהמותיו, מיהר ומכר את כל בהמותיו לידי השוחט, ותהי לו ממונו לפליטה. ויהי אחר חודש ימים, שוב נכנס האיש להאכיל את העופות אשר לו, וישמע קול תרנגול מספר על שדפון העומד ליפול בשדותיו של בעל הבית הלזה, הלך בעל הבית גם בפעם הזאת ומכר את כל שדות תבואותיו, ובכך חשב שהציל את ממונו מאבדון ושמח שמחה גדולה, על כי השכיל ללמוד שיחת חיות ועופות וכך זכה להציל את נכסיו.

ויהי היום, ויבוא האיש לעשות מלאכתו, וישמע קול בעל חי מצעק ואומר, בקרוב יסתלק מאתנו בעל הבית, כי נגזר עליו למות בטרם עת רח"ל. ויהי בשמוע האיש את הדברים האלה, ויחרד חרדה גדולה עד מאוד, וירץ אל רבו

שכבר אירעו להם כל ניסי מדבר - שסיפק כל צרכיהם במדבר, מן ובארה של מרים וכו' והצילם משאר המלחמות, והמשורר ומזמר לאלוקיו בזמן בזה אין בזה כל כך רבותא. אמנם 'שירת הים' נאמרה כאשר עמדו ישראל בתחילת דרכם בעת אשר 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' - וגם צידה לא עשו להם ובכל זאת אמרו שירה מפני שהאמינו בה' והתחזקו בבטחון בחי העולמים, שירה כזאת חשובה היא עד מאד לקרוא על שמה 'שבת שירה'.

ועל ידי התחזקותו באמונה שלימה בעת הקושי והיסורים יעברו מעליו כל הצער וייסורי הגוף והנפש, כה כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (זוהר חי, וארא ד"ה ד"א בטחו) 'אע"פ שרואה כמה הרחקות וכמה הסתרות, וכמה יסורין ודוחק וחלישות דעת יסובבו אותו - יחזק עצמו ויאמין לבבו וידע בידיעה שאין שום מציאות בלתי הש"י... תאמינו לי אחי, אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי, אם לא ידיעה זו שבכל תנועה שבקולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא על כל פרט ופרט, כבר מימים רבים הייתי אובד מן העולם ממה שעבר עלי מהדוחק והעוני, הצער והגלות והבזיונות, ואחרון הכביד מחמת חלישות הדעת, אך השי"ת עוזר לי שאיני מרגיש בזה, כי הנני יודע שבכל תנועה ותנועה הקב"ה מחיה אותי, ועל כן איני יודע לא מהם ולא מהמונסי. וכאשר אדם מאמין באמת שאין בעולם כלום

הקשה הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (אות א) היאך אמרין שמצווה זו היא חק בלא טעם, והרי רבי משה הדרשן פירש טעמה - תבוא אמו ותקנה צואת בנה (העגל). ומבאר בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, כי חטא העגל היה חסרון ב'אמונה' כשבני ישראל רצו 'להבין ולהשכיל', וכמו שאמרו באותה שעה (שמות לב א) 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו', ונחשב להם כ'פגם' כי מאי נפק"מ היא להם אם ידענו מה היה לו או לא... היה להם ללכת אחר ה' האלוקים בתמימות בלא 'חשבונות רבים'. וכתשובת המשקל - עליהם להתחזק ולהוסיף באמונה פשוטה מבלי כל רצון להבין, ולזה ציום ה' בחוקה שאין לה טעם, שיקיימוה רק בכח האמונה, ובוה יכופר להם חסרון האמונה שהביאם לידי עשיית העגל. נמצא שאין כאן כל סתירה, ואדרבה, חדא מיתרצא בחברתה, דזה גופא הטעם - מחמת שאין לה טעם.

ואכן, בזאת יתהלל המחזיק באמונתו גם בעיתים הקשים כענין חק בלא טעם, ואף כשחשכה גדולה נופלת עליו יאמין בבורא ית"ש שהוא עשה ועושה ויעשה את כל המעשים לטובתו הגמורה, וכה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע דבפרשה זו נאמרה שירת הבאר - 'אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה', ורבים תמהו מדוע איננה נקראת 'שבת שירה' כפרשת בשלח שבה נאמרה שירת הים. אלא ביאורו, כי שירה זו אמרו בני ישראל בעמדם על פתחה של ארץ ישראל אחר

אשר למדהו חכמה זו. ויצעק אליו בבכי ובתחנונים הושיעה אדוני הושיעה, כי סר אליו מר המוות, ויען אותו רבו ויאמר לו, הלא אמרתי לך כלך עם בוראך בתמימות, הלא יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אילו לא היית מציל את ממונך מן האבדון, היית עתה ניצול מן המוות, כי צער הנזק היה כפרתך וכמו"ש (תיקונין קמג): 'אית מאן דפרע בנפשו ואית מאן דפרע בממונו'. אולם בעבור שהתחכמת למלט רכושך, נפלה הגזירה על ראשך רח"ל. הרי לנו שעל האדם להלך עם בוראו בתמימות ובביטחון, ולשמוח בחלקו שנתן לו השי"ת, ולא יתאוה לשולחן של אחרים, וידע בבירור שאם לא נתן לו השי"ת יותר ממה שיש לו, סימן הוא שזהו טובתו, ויתכן שאם היה מקבל עושר וכבוד היה צריך ח"ו לסבול עבור זה ייסורים נוראים בבריאות או בבנים, והשי"ת מנעו מכל זאת ברחמיו וחסדיו, עכ"ל.

ג. ולכן נשתנה דין ה'פרה' משאר קרבנות, שכל הקרבנות אפרן מותר מכיוון שכבר גמרה לה פעולת הקרבן כשהעלו את האימורים על גבי המזבח (עיי' תמורה לג: תורה הנשרפין), אבל כאן עדיין לא הגיע תכלית הקרבן עד שישפרו את הפרה ויזה הכהן את ה'אפר'. כי כל ענין טהרתה של פרה הוא התבטלות גמורה אל ה' האלוקים, ואת זה מורים על ידי השריפה והכילוי עד אשר נעשה לאפר. ומטעם זה מביאים 'מים חיים' ומערבים אותם באפר הפרה, כי במים חיים לא נגעה יד אדם, ללמדנו, שאין 'יד אדם' בשום דבר, אלא הכל בידי שמים ומאת ה' הייתה זאת.

ד. ידוע ומפורסם מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי ראש חודש א יא) שיש לכוון בתפילת מוסף דראש חודש בברכת 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים' - את הצירוף של שם הוי"ה הק' השייך לאותו החודש, והוא שם

נעשה, ולכן ציווה לדבר אל הסלע ולא להכותו, משום שבאותו זמן האמינו רבים מיושבי תבל (אף מאומות העולם) שבכוחו של הקב"ה לשדד מערכות הטבע ולעשות כרצונו, וכמו שנאמר (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה', והאמינו בכלל זה שבכוחו להפוך אבן לאגם מים 'חלמיש למעינינו מים', אבל רצה השי"ת שבני ישראל יאמינו שלא זו בלבד שהקב"ה יכול לשנות את הטבע, אלא אף הטבע עצמו מונהג בכל רגע בידי השי"ת, וכל מציאות הבריאה תלויה רק בכוחו וברצונו - האש בוערת והמים

חוז מהשי"ת, כל הדינין נמתקים ואינו מרגיש שום צער וייסורים כללי.

כי הוא הנותן לך - טבע וחופץ לדרך הטבע שווים המה כי הכל בהנהגת הבורא

בפרשתן (כ ה) 'ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו', כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חוקת תרע"ב) שבזאת רצה הקב"ה ללמדנו שנוכח בכל עת כי מלכותו בכל משלהי והוא הנותן כוח לעשות חיל, וכל הנעשה בזה העולם מטוב ועד רע, ברווח או בהפסד הכל מכוחו

היוצא מאחד ממקראי הקודש (מקורו בפרע"ח שי"ט פ"ג). והנה, צירופו של חודש תמוז הוא ה-ו-ה-י ויוצא מסופי תיבות של הפסוק (אסתר ה יג) 'וכל זה איננו שוה לי' (בני יששכר תמוז א), והוא שם הוייה בהיפוך הגמור הרומז להנהגת דין, ואמרו בעלי הרמז, כי כדי ליישר ולסדר צירוף זה ב'שם הוייה כסדרו' המורה על הנהגת רחמים פשוטים, אין לנו אלא לקחת את האות 'ו' יו"ד' מסוף התיבה לתחילת התיבה ומעתה ייקרא י-ה-ו-ה. והנה האות יו"ד מרמזת ל'יהודי', והיינו שבשעה שהיהודי מעמיד עצמו ואת 'יהדותו' - אמונתו בה' במקום הראשון, תחילה לכל הנעשה עמו הן ברוח הן בגשם, ייהפך כל הנהגת ה' עמו לרחמים וחסדים פשוטים ומגולים.

ה. אמונה כזאת תביא לו לאדם רוב שפע ותענוג ברוח ובגשם. כדאיתא מהרה"ק מקאמרנא זי"ע (נתיב מצוותיך, נתיב האמונה שביל א אות ד) וז"ל. מי שמאמין שאין שום תנועה במקרה, הוא (אמונה זאת) מרפא לנפש מכל תחלואיו - כולל כל מידות טובות, לאהוב את חבריו אף שעושה לו רעות ומבזה אותו, כי אין שום מקרה בעולם אף דיבור קטן. ובדין שמים נעשה זה שלוחו של מקום לבזות אותו ולחרף אותו... צא ובדוק נפשך, ותמצא שבלתי גזירות עליון אי אפשר ששום נברא יצער אותו אפילו צער קטן, ולכן יקבל באהבה ובחיבה ובשמחה, ויתרפא 'נפשך' יותר ממאה אלף אלפים תעניות וסיגופים, עכ"ל..

ו. סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה (יורופ) הנו 'מחוסר פרנסה' ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק, אברכך בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקשך לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב, נחרד האיש ושאל את הרבי וכי יש ח"ו שני רשויות... והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם. א"ל הרה"ק, אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן, הרי אותו הבורא שיפרנס אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה. אגב, הלה אכן לא נסע, וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

ז. שמעתי מספרים, שהיה בחצר 'באיאן' בימי הרה"ק ה'פחד יצחק' זי"ע גביר גדול ועצום מאוד, שמו היה הערש'ל'ע קאוונער, כגודל עשירותו כן גודל פשטותו, עד שבקושי הבין פסוק חומש, אך היה לו אמונה אדירה ואמיצה, גביר זה היה אחד מגדולי התומכים של ההויף בבאיאן, וכאשר היה מגיע לחצה"ק היו הימים ימי חג, מאחר וה'יושבים' ידעו אשר עכשיו לא יחסר המזג, כי הרש'ל'ע יפזר הרבה מעות למשקה ויוכלו לשבת הרבה בישיבת מרעים להתחזק באמונה ובעבודת השי"ת, הערש'ל'ע כמעט ולא ישב עמהם מחמת קוצר השגתו, אמנם פעם אחת עבר בעת ישיבת החסידים, ומחמת הכבוד צרפוהו לשיחתם, באותה שעה נדברו החסידים כיניהם בגדולת האמונה בהשגחה פרטית, אשר שום דבר לא זז בלא השגחה פרטית, גביר זה השגות גדולות לא היה לו, ולכן בשמעו כל העניינים האלו רצה להראות את כוחו, ונענה ואמר האמינו לי על דברתי, גביר גדול הנני ומנהל עסקים מסועפים, אל תדברו בעניינים אלו, כי הנני אומר לכם מתוך ניסיוני הגדול, העולם אינו מתנהל לא ע"י 'השגחה' ולא ע"י 'פרטיות' רק רבש"ע אחד הוא מנהל את כל העולם, כי הלה לפי רוב היקף מסחרו הכיר בכך שאי אפשר לאדם לנהל בעצמו 'עולם גדול' כזה. וכה ביאר הרה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע בפיוט הנאמר בליל פסח 'רם הודע כי לך היום אף לך הלילה', כי

הנה מבקשים אנו מהבורא, רם - הקב"ה הרם על כל רמים, אנא ממך הודע אותנו, שנכיר הטיב שכאשר אנו מהלכים במחשבה כי לך - שהכל מידך ה', וכל המפעל שלך הוא, אזי אנו במצב של היום, כלומר שאנו רואים את האמת לאשורו כאור יום המאיר. אבל אם ח"ו נהלך במחשבה שאף לך - שאנו עושים והקב"ה גם עושה - והוא עוזר ומסייע אותנו, אז אנחנו במצב של הלילה...

הנה מדרך העולם לברך מיד בבקרו של יום ברכת שהכל נהיה בדברו על קאווע (קפה), ורמז יש בדבר, כי משקה זה נעשה ממים רותחים וחלב קר, מסוכר מתוק וקפה שהוא מר בטבעו, להורות לאדם מיד בתחילת יומו - איזה מקרה שיארע לך בחמימי או בקריי, מתוק או מר, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'.

והעיקר, שיקבל את הנהגת הבורא עמו - בין בעצמו בין ע"י שלוחיו - לקבל הכל בהשקט ובבטחה, ולא ישיב למחרפיו דבר. וכביאורו הנורא של הרה"ק מוואלברוז' זי"ע ('עבודת יששכר' בפרשתן) על המעשה בהפטרה דפרשתן (שופטים י"א-א) 'ויפתח הגלעדי היה גיבור חיל... ויגרשו את יפתח ויאמרו לו לא תנחל בבית אבינו כי בן אשה אחרת אתה, ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים', וצריך ביאור מפני מה ברח יפתח, הרי לא רצו אחיו כלל להרגו, ומרוצים היו שישב עמם, אלא שלא רצו לתת לו חלק ונחלה מירושת אביהם, ואם ברח משום רוגז, היה יכול להלך בנחת ולא היה צריך לברוח, ועוד קשה הרי העיד הכתוב שהוא היה גיבור חיל, א"כ מדוע לא נטל מהם את הנחלה בכוח גבורתו.

אלא ביאורו, כי אכן, בכוח גבורתו של יפתח היה להוציא מהם את הנחלה, אלא שכבש את יצרו וקיבל על עצמו מידת הסבלנות, לעשות עצמו כ'נרדף' תחתיהם, וסבל חרפתו. אך מכיוון שלא האמין בעצמו - בידעו כי היצר אורב לאדם בכל עת מצוא, וחשש שאם ישב יחד עם האחים יבוא היצר באחד הימים ויפתנו להוציא מהם הנחלה, על כן ברח מהם כבורח מן השונא הבא על אחיו להרגו, וזהו 'וישב בארץ טוב', ישיבה לשון עכבה - שעיקר עצמו בידיעה ברורה כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, והכל 'טוב' הוא. וכל כך הרגיל עצמו בזה, עד ש'ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים', שהתלקטו סביבו אנשים רבים אשר שפכו לבם לפניו על כל צרותיהם ותלאותיהם... והוא הכניס בלבם תבונה ודעת להבין ולהשכיל שכל הצרות הם לטובתו של אדם, ועי"ז הוציאם מכל צרותיהם עד שנהיו ריקים מכל צרותיהם, ונפקחו עיניהם לראות כי הכל 'ארץ טוב'. ובשכר כל זה נעשה לבסוף 'ראש וקצין' על כל עם בני ישראל. בזכות הסבלנות - שקיבל באהבה באמונה תמימה בצור כל עולמים.

מעשה באחד שרצה להתמנות ל'מלמד' בכיתה של 'ילדים מיוחדים', פנה הלה ל'מנהל' המוסד, ונקבע לו עת וזמן שיבוא למסור 'שיעור לדוגמא', גם המנהל ישב בשעת השיעור לראות האם באמת ראוי הוא לתפקיד זה, לא עבר זמן רב מתחילת השיעור והנה החל אחד התלמידים להקים קול מהומה ורעש בהזזת הכסא אשר ישב עליו הנה והנה, והפריע מאד למהלך השיעור, אך ה'מלמד' לא התפעל כלל, ולא רגז על תלמיד זה, אלא התייחס אליו בנחת ורוגע, והציע לתלמיד זה שיתן לו כסא אחר, כי נראה לו שאינו יושב במנוחה הואיל ו'אין הכסא שלם', וחזר השקט לכיתתו, והנה שוב לא עבר זמן רב ויעף על ראש ה'מלמד' 'עראפלאנן' (מטוס) מנייר, ואף ממעשה 'חוצפה' זה לא יצא המלמד מכליו, לגעור ולהיות סר וזעף על התלמיד, אלא נענה כשבת שחוק נסוכה על פניו, ואמר, כידוע איתא בט"ז (אור"ח נ"א א) שנפל פתקא מן שמיא והיה כתוב בה ברכת 'ברוך שאמר', אף אני זכיתי כעת ל'פתקא מן שמיא'... פשיטא ואין צריך לומר, שאחר אלו ב' המקרים, קראו מיד המנהל לחדרו, והודיעו שנתקבל בברכה לעבוד במוסד זה, וסיכמו ביניהם את 'דיני ממונות', כשיצא המלמד מאת המנהל נפרד לשלום בחביבות יתר מכל תלמידיו החדשים, ועל כולנה הודה בלב שמח להני ב' מפריעים מחוצפים, בידעו שרק בזכות אלו המפריעים זכה להתקבל לרצון בפני המנהל, כי הם 'ניסו' אותו, ועמד בגבורה בנסיון... ומכאן, בבוא אליכם איזה 'מפריע' ומחוצף, אל נא תרגזו עליו, אלא אדרבה הכירו לו טובה כי כל חיי האדם אינו אלא 'שיעור לדוגמא' - שהקב"ה יושב וצופה על האדם האיך תהא הנהגתו אחר הפרעה כזו, ואחר מניעה כזו וכו'. ואדרבה כל זה מעלה אותו בדרגתו למעלה למעלה..

וכה אמר הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (שערי קדושה א' ו) 'ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך'.

בליל שישי האחרון סיפר לי אחד מבאי החבורה מעשה נורא שאירע במשפחתו ביום שלישי פרשת חוקת שנה זו, כי גיסו הבחור נפל נפילה 'שיש בה כדי להזיק', ולא היה מסוגל להזיז את רגלו אפילו כל שהוא, מיד הבהילוהו לבית הרופא ברח' הטורים בעיה"ק ירושלים, שם נעשו לו 'צילומים' ונמצא בהם כי שני שברים יש לו ב'קרסולו' (ankle)

ומבאר ה'רבינו בחיי' (ד"ה כי אין) כי טענתם היתה - הנה כל אומות העולם יש להם לחם לשובע נפשם, וכל מזונותיהם מוכנים להם לזמן ארוך - מבלי שיצטרכו לשאול 'מה נאכל', ואצ"ל שמים יש להם בשפע, וכל זה אינו תלוי אם הם זכאים או חייבים. ואמרו בני ישראל, מה נשתנינו מכל אומה ולשון, שניתן לנו 'מן' לחם מן השמים דבר יום ליומו - ולא לזמן ארוך, ואפילו המים שהן הפקר לעולם ואין לאדם מחיה זולתם גם כן נסתלקו מאתנו כשמתה מרים, ומוטל עלינו להזהר ולהשמר בכל מעשינו שיהיו כראוי לרצון לפני הבורא יתברך בכדי שיומשך לנו שפע הפרנסה, רצוננו בפרנסה מסודרת ומובטחת.

אכן, מהאי טעמא נענשו, כי כפרו בטובת המזון שבא להם לכבוד ומעלה, כי דייקא לרום ערכם של דור המדבר שהיו כמלאכי השרת היה המן בא להם דבר יום ביומו (ולא בפעם אחת לזמן ארוך), כדי שיהיו עיניהם תלויות תמיד אל ה' כי זה עיקר מעלת האדם, כענין שכתוב (תהלים קכג ב) 'הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם...'

נמשכים והולכים רק מפני שכן רוצה הקב"ה ולא מפני שזהו טבעם ח"ו, ואין דבר העומד וקיים בלתי גור בן המלך. וזהו ההבדל בין הכאה לדיבור, שהכאה נראית כמי שבאה לשנות את האבן לבאר מים, ואילו דיבור אל הסלע מורה שהכל עומד ברצונו, אין הסלע קיים בעולם אלא בדיבורו של הקב"ה ובכוחו, ואם זהו רצון השי"ת שיוציא הסלע מים מספיק להודיע לו על כך ומיד 'מעיינות אזי יזבון'.

עינינו לך תלויות - תכלית הניסים שהיו להם במדבר כדי שיהיו תלויים בו יתב"ש

בפרשתן (כא ה-ה) 'וידבר העם באלוקים ובמשה... כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל... וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים... עשה לך שרף ושים אותו על גם והיה כל הנשוך וראה אותו וחי'. ודבריהם תמוהים עד מאד, כי היאך אמרו אין לחם ואין מים בשעה שהקב"ה ממטיר להם בכל יום ויום לחם מן השמים, ואף גם באר מים לפניהם מנס הסלע שנתחדש להם זה עתה.

וחייבים בדחיפות לנתחו פעמיים, גם 'הבטיחו' הרופאים שבכל אופן אין לו סיכויים להציג רגליו על הארץ עד כעבור עשרה ימים... לצורך הניתוח הועבר הנער לביה"ח 'שערי צדק' ומשם ל'הדסה' - עפ"י דעת העסקנים שליט"א, ובכל אותה העת קפץ הנער מגודל היסורים שהגיעו עד לדרגת יסורים 10 (שלא נדע, אבל דרגה זו גבוהה מאד) ולא הועילו סממני רפואה (משככי כאבים למיניהם), מה גם שבאופן כזה אי אפשר להרדים בעת הניתוח, אלא שבבואם לטפל בו גילו שה'צילומים' נשאו בבית הרופא ברח' הטורים, מיד נשלח שליח אחד - מבני משפחתו למהר להביא את הצילומים בדחיפות... בהגיעו ל'הטורים' גילה כי באותה קומה שוהה אשה מבנות ישראל אשר לא ניתן לה בינה יתירה ולא מועטת, והייתה צועקת ומבזה את כל הנקרה בדרכה, ומחמת מעשה שהיה שם הרימה קול זעקה אדירה על 'שליח' זה, ולא נסתפקה עד שכל אותו הבנין (בן ששה קומות) שמע את חירופיה וגידופיה כלפי השליח (עד שנתערבו אנשי הבטחון [security] והלעיטוה בכמה כדורים להרגיע את סערת נפשה), השליח זכר ועשה מעשה - נשא עיניו השמימה וביקש רחמים על קרובו השוכב תחת יסורים קשים ומרים בבית החולים - בזכות שתיקתו על אלו הבזיונות... וכאן אירע הנס ופלא, השליח אכן חזר לביה"ח עם הצילומים אבל אלו לא באו לכלל שימוש, כי בבואם לערוך את הניתוח ראו שהעצמות הושבו וחזרו למקומם כלא היה, ובתוך שני ימים - יום ה' בשבוע כבר הילך הנער על רגליו כאחד האדם.

ח. כשאמר לבן ליעקב 'נקבה שכרך עלי ואתנה' (בראשית ל כח), לא אבה יעקב לקבל 'הצעתו' אלא ביקש לקבל שכרו בכבשים העקודים נקודים וברודים, ומבאר הרד"ק (ד"ה לא) לא תתן לי שום דבר קצוב בשכרי, אלא יהיה שכרי דרך מקרה וטובת הא-ל כמו שיזמין לי. והיינו כי לבן רצה לעקור את הכל - לתת לו שכר קבוע, ובזה לא ירגיש שכל פרנסתו תלויה בידי שמים. אך יעקב אבינו ענהו שאינו רוצה בשכר קבוע, כי על ידה יתמעט בטחונו בה', כשהוא מרגיש ששכרו בטוח וקבוע ועומד, אלא רצה לחיות על פי מעשים שבכל יום, ועי"ז יהיה תלוי בבורא ית' בכל עת ובכל שעה. ט. וכן ייאמר גבי התפילה, עיקר חשיבות כשהיא באה מקירות לבו, בהכרה ששם הוא מקום הרווח או ההפסד ח"ו - כי הכל תלוי בה' שהוא עומד ומדבר עמו בזו השעה. כתב מהר"י אבוהב זצ"ל (הובא ב'בית יוסף' צה סוף ס"א), שצריך לכוון רגליו בתפילת שמונה עשרה באופן שידמו לרגל אחת, וז"ל. שהוא רמז, שנסתלק ממנו התנועה לברוח, ואי אפשר לו להשיג שום חפץ מבלעדי ה'. פירוש, שהוא כמוכח - הנה מצד עצמי איני יכול לזוז ממקומי (שהרי ברגל אחת אי אפשר לאדם להלך ממקום למקום) ותולה אני עיני למעלה לבקש משוכן במרומים שיתן לי חיים ושלוה, פרנסה וברכה.

באר הפרשה - הזקת

1

והענין היה להם להרגיל נפשם במידת הכטחון והאמונה בה' יתברך. עשה רצונם - שיהיו מופקרים לפנעי הטבע, וממילא נשכום הנחשים השרפים כדרכו של עולם".

כדברים האלה איתא נמי ב'אור החיים' הק', המבאר מדוע לא ריפא אותם הקב"ה תיכף ומיד, אלא ציוה עליהם להביט על נחש הנחושת. כי רצה הקב"ה להעירם בתשובה על שהתרעמו למה הביאם ה' דרך המדבר שאין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם, כי ה' חפץ שעיניהם יהיו תלויות לאלוקים יושב בשמים על מחיתם ועל כל צרכיהם באין מבטח זולתו, ומטעם זה עצמו לא הסיר הנחשים, והניחם לנושכם ויהיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים... שה' חפץ בזה כדי שיהיה לבם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובכל עת וזמן, ואם היה מביאם דרך ישוב לא הייתה

עפי"ז מבאר עוד הרבינו בחיי, שלכן נענשו מיד - 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים', כי נחשים שרפים לא נאמר, אלא הנחשים השרפים בה' הידיעה. וכלומר, שאלו הנחשים והשרפים כבר היו שם מקדמת דנא וכדכתיב (דברים ה טו) 'במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב', אלא שעד אותו היום הגן עליהם הקב"ה מכל פגע רע - שהיה ענן אחד משבעה עננים לפניהם הורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום, והיה הענן ההוא מיוחד לפלא הזה, אך מאחר שהתלוננו על כך שהם תלויים בה', ורצו לחיות כשאר האומות בהנהגה שבדרך הטבע, על כן הסיר מהם הקב"ה את השגחתו, וכביכול

1. כתב ה'בית יוסף' (או"ח נא, ט) שב'יהי כבוד' שאנו אומרים בתפילת שחרית יש כ"א אזכרות (שם ה'), וכנגדם יש ב'תהילה לדוד' (הנאמר לאחר יהי כבוד) כ"א פסוקים, ושמעתי מחכם אחד דבר נפלא, שהפסוק הששה עשר מ'תהילה לדוד' הוא 'פותח את ידך', לעומתו האזכרה הששה עשר ב'יהי כבוד' הוא 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום'. כלומר, שבענייני פרנסה ניכר ביותר ענין זה, כי האדם מחשב כך וכך אעשה וארוויח סכום זה, למקום פלוני אני מהלך ותבוא לי הרחבה בסכום פלוני. לאיך נראה לו כי פלוני מפסיד פרנסתו, ולבסוף יראה ש'ועצת ה' היא תקום' - שפרנסתו תבוא לו דייקא מזה המזיקו, או ממקום שלא פילל ולא מילל כי דייקא משם תבוא ישועתו. יא. ובזה פירשו עוד, מה שנאמר 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים' ולא נאמר 'וישלח', כי 'וישלח' הוא מלשון שחרור לחרות, וע"ד שנאמר (שמות יג יז) 'ויהי קְשָׁלָח פרעה את העם', ובא הכתוב ללמד שלא הביא הקב"ה נחשים מקצווי ארץ וגם לא ברא נחשים לנושכם, אלא התיר ממאסר את הנחשים שהיו עד עתה בסמוך אליהם - קשורים בדבר ה' לבלתי הזיק את העם, ומאחר שחטאו ניתנה להם הרשות להזיק כטבעם, וכביכול שחררם מכבליהם.

יב. כי זה כל האדם לדעת שאין בכוחו עשות מאומה, והרי הוא כמי שידידו כבולות, ואת הכל עושה הבורא, מעשה בבחור ירא שמים שניגש פעם אל ה'משגיח' והתלונן בפניו על ה'כעס' השולט עליו בכל עת ושעה, ובכה בפניו, רבי הושיעני, כי אינני מהלך ד' אמות מבלי לכעוס ולקצוף בריב ומדנים על כל אשר ייקרה לפני. א"ל המשגיח, הסכת ושמע למעשה אשר בפני, אולי ירווח לך, פעם עלו קבוצת גנבים על אניית נוסעים שהפליגה בהשקט ובבטח, הללו עלו כנוסעים תמימים, מתוך מחשבה לפרוץ באמצע הנסיעה לחדרו של 'רב החובל' ולהכריחו להוביל את האניה כפי רצונם... על אם הדרך שמעו מחוץ לחדרו של רב החובל שבפנים מתנהל וויכוח גדול בין מנהיגי הספינה האם לעצור באיזה 'אי בלב ים' שעתידים הם תוך כמה דקות לעבור בסמוך אליו, או למהר בנסיעה ולא להפסיק באמצע כי אחד ממנהיגי הספינה מיהר מאד בדרכו... הגנבים ניצלו שעת הכושר זאת - שיש מריבה בתוככי החדר, פרצו לחדר וכפתו את כל מנהיגי הספינה בידיהם וברגליהם, ומעתה עשו בספינה ויושביה ככל העולה על רוחם. והנה, אין צריך לומר שמשנכנסו הגנבים ושלטו על הנהגת הספינה פסק הויכוח בין מנהיגי הספינה... עתה פנה המשגיח לבחור, אמור נא האם נמשך כעסם של המנהיגים זה על זה, ענה הבחור שלא, ומדוע, כי נכנסו עתה למצב סכנה, והאיך יחשבו על דברי הבל כוויכוח שהיה ביניהם, א"ל המשגיח והרי לא נכנסו בזה לכלל סכנת חיים (שלא רצו אלו החוטפים להרגם רק לשדוד ממונם)... חשב הבחור היטב עד שהגיע למסקנא, שעד עתה חשבו את עצמם כ'מנהיגי הספינה' ולכן כעסו זה על זה - מה לך כי תחוזה דעת ותתערב בעניינים אשר אני שולט עליהם... אך ברגע שבאה חבורת גנבים וכפתו אותם ביד וברגל נוכחו לדעת שאינם מנהיגים כלל, ואין הספינה ויושביה תלויים לא בהם ולא בהחלטותיהם, ואדרבה הרי הם

כביכול יורד לשמוע תפילתו מפיו של המקווה, סוד זה – 'קוה קיויתי ה' ויש אלי וישמע שוועתי' (תהלים מ ב), וזהו אומרו 'לישועתך קיויתי ה' – מה שאני מקווה אני עושה (בוה הקיווי), שתבוא ישועתך בשם הזה בלי שיתעכב ע"י המקפרינים.

בואו ונחשב חשבוננו של עולם – עיקר האדם המחשבה והחשבון

בפרשתן (כא כז) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון' ובגמרא, (ב"ב עח:): 'א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן... המושלים' - אלו המושלים ביצרים, 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה 'תבנה ותכונן' - אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא'.

וביאר המהרש"ם מבערוז'אן זי"ע (תכלת מרדכי בפרשתן, אות כ), כי הוא כמו בכל מלחמה אשר 'שר הצבא' הוא 'מסדר את המערכה' וחיל הצבא הם הנלחמים בפועל תוך סכנת נפשות ממש, ואעפ"כ נקרא שם הנצחון על שם 'ראש הצבא'. וכן היה אצל סיחון שנקראת 'עיר סיחון' כיון שהוא היה ראשה ומוחה של המלחמה, וכך הוא נמי במלחמת היצר, העיקר תלוי במחשבת המוח והראש – שאם מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו' ממילא גופא בתר רישא גריר (הגוף נמשך אחר הראש) י'.

להם הדביקות בתמידות כשיהיה מזומן לפניהם סיפוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו, עכל"ק י'.

ומצינו נוראות בשבח הקיווי והיחול לה' בדברי הרמח"ל (דרוש בענין הקיווי) וז"ל. שהמאמין בהשי"ת אפילו נכנס בגיהנם יוצא ממנו, ויליף ליה מקרא (ישעיה מ לא) 'וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים', היינו שעל ידי אמונה יעלו אותו מבאר שחת, 'וכמה מלאכים עליונים מעלים אותו המקווה, ומסתלקים עמו למעלה (פירוש, במקום גבוה יותר מן הגיהנום), ותקוותו היא מהרתו, מקוה ישראל ממש, כי הוא במדריגה עליונה שאין עושה בו פגם'.

ומוסיף לבאר, שהמאמין ומצפה לישועת ה' הרי הוא שב למקורו דומיא דהשב בתשובה דכתיב גביה (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך, וכשם שהוא מגיע 'עד ה' אלוקיך' ממש, כן נמי המקנה בוקע בקו תקוותו (פירוש, על ידי אמונתו ותקותו) ועושה נקב וסדק לעלות תחת כסא הכבוד. וזה מרומז בקרא (בראשית מט יח) 'לישועתך קיויתי ה' שעל ידי האמונה זוכה להתקרב ולהיות דבוק בהשי"ת.

ולא עוד, אלא 'כמו שקנה בחייו לה', כן לאחר מותו כשמתגברים כנגדו הדינים, הוא מתחזק בתקותו עד ה' ונקשר בו, ומסתלק ברגע וכו', וכן אחר המוות לא יבושו הקווים'. וכן מבאר שם לענין התפילה כי הקב"ה

כפותים וכבולים בידי אחרים, מעתה סר מהם כל כעס וכל דין ודברים, וינוחו בשלום על מקומם, כאן סיים המשגיח את דבריו, בחור יקר, הנך כועס ומריב עם כל הנקרה בדרכך, כי נראה לך שבידך לנהל ולהנהיג את העולם ומצבך מטוב עד רע, כל זה עד שתכיר ותדע כי הבורא מנהיג את העולם והכל תלוי בידו ואתה כבול בידי הבורא יתב"ש, אז תבוא מנוחה ומרגוע לנפשך וכל סביבתך תתנהל על מי מנוחות בשלום ושלווה.

יג. רבות מצינו בשבח הסמיכה והתליה 'במי שאמר והיה העולם', וידועה דרכם של הרבה צדיקים (הרה"ק רבי מנעשכ"ז זי"ע, הרה"ק הידברי חיים זי"ע ועוד הרבה) שלא עלו על יצועם כל עוד שהייתה הפרוטה מצויה בכיסם, ואולי י"ל כי כשיש לאדם אפילו פרוטה אחת כבר איננו תלוי כ"כ בבורא, שהרי עדיין בידו מעות לקנות למחר לחם לשובע נפשו. ורק אחר שסילקו מעליהם כל מעותיהם עד הפרוטה האחרונה הרגישו היטב כי תלויים בה' והשליכו יתב"ש על ה' שבוודאי יפרנס ויזון אותם בחן ובחסד וברחמים, אז הלכו לנוח לבטח על משכבם.

ידוע שהרה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע ציווה קודם פטירתו (לשון צדיק, בצוואה מיום א' ח"י חשון תרי"ג, אות א) עוד אני מצווה... לא יקברוני אצל עשיר – אפילו מוחזק בכשרות, רק אצל עני יהיה עני שבעניים רק שיהיה מוחזק בכשר. והיינו כי פעמים אדם שיש לו רוב כל אינו מרגיש כל כך שהוא נצרך בכל רגע לחסדי הבורא יתב"ש.

יד. מענין לענין, הרה"ק מקאצק זי"ע אמר שאצל יצחק אבינו כתיב 'וישא עיניו וירא' כאשר באה רבקה ושם כתיב 'וישא עיניו וירא והנה גמלים באים' (בראשית כד טז), ובעשו כתיב (שם לג ה) 'וישא את עיניו וירא את הנשים', והרי שלך לפניך, שיצחק ראה גמלים לעומת עשו... והרי שאין האדם רואה אלא את מה שמחשבתו נתונה בו.

בכך כלום, יענה ואמר לו - כל התורה גזירה וחוקה היא, ואין לנו רשות להעמיק חקר בטעמי המצוות, ועל זה הדרך ביאר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע את דברי רש"י שאומר 'השמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך אמר בה הכתוב חוקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה', ולכאורה הרי טעמא רבה איכא למצוות הפרה אדומה, והוא טעמו של רבי משה הדרשן 'תבא אמו ותקנה את צואת בנה', ואומר הרבי רבי העניך, שאכן אפילו אם יש טעם לדבר אזי תלוי מי הוא השואל 'מה טעם יש בה', ואם השואל הוא היצר הרע אז צריכים לומר לו שהכל חק בלי טעם, ובכך סותמין פיות משמיננו.

כי ארנון גבול - חובת האדם בעשיית גדרים וסייגים לעמוד על שמירת גבולי הקדושה

כתב הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע בספרו 'ערות דבש' (ח"א דרוש ה) בביאור הדמיון של מלחמת היצר למלחמת סיחון, שלא יאמר אדם מה כל כך נפקא מינה בגדר פלוני, הרי אינו אלא סייג בעלמא, אלא יקח משל מ'חשבון' שהייתה עירו של מואב והיתה עומדת בספר, ואילו היה מואב משגיח עליה לא היה ביד סיחון לכבשה, אך מכיוון שלא הייתה עיר גדולה לא שמר עליה בכל כלי מלחמתו, וכבשה סיחון מלך האמורי ומשם הייתה הדרך סלולה לו לכבוש את כל מואב. ומכאן יקחו 'משל' לעצמם, להזהר ולשמור היטב את כל גבולות הקדושה לכל יפרצו בשום אופן¹⁰, כי היצר אורב לאדם ב'גדרים' בידעו כי משם תבוא נפילתו.

ומוסיף להביא ב'תכלת מרדכי' בשם ספר 'תשוואות חן' (עיי"ש סוף פר' יתרו), בשם תוס' שאנץ, שהשר מקוצי ראה בחלום את הקב"ה ושאל במה ינצח את היצר הרע, ואמר לו הקב"ה שיוכור תמיד את הקב"ה וממילא ינצח, והיינו כדאמרן, שהכל תלוי לפי הראש והמה. ולכן כתיב והוא נלחם - ויקח את כל ארצו... והיינו שהמלחמה והשלל - הכל נקרא על שמו.

עוד כתב שם (אות טו), לכאר מה שאמרו חז"ל אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא, שזה רק על עצם המצווה, אבל על הזריזות - שממהר את עצמו לקיים המצווה, על זה ישולם שכרו בעולם הזה, והנה במנהג המלחמות - המקדים עצמו כנגד השונא הוא החזק. ומי שאינו מתחיל אלא ממתין עד שיקומו אליו למלחמה, הוא החלש... (וכן מצינו בשמואל א יד, עיי"ש), והנה סיחון לרוב חזק החל הוא את המלחמות, וכמו"ש (כא כג) 'ויבא יהצה וילחם... וכן 'והוא נלחם במלך מואב הראשון' (פסוק כו), ולכן ניצח במלחמותיו, וזהו שאמר הכתוב על כן יאמרו המושלים בואו - פי' אלו שמזדרזים לבוא כנגד היצר - על זה הזריזות אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שיקבלו שכר טוב בהאי עלמא על הזריזות בקיום המצוות.

ואם תשאל, הרי הנני 'אדם' כיצד אעמוד ב'מלחמה' כנגד היצר שהוא 'מלאך'. תשובתו, על האדם לדעת היטב מה שאסור לעשות, ובכל פעם שירצה יצרו לפתותו, יאמר לו מה לך יצרי כי תרדפני הלא 'אסור', וכשיתחיל היצר לשדלו - מדוע אסור, הרי אין

טו. ובכך יעמוד רחוק ממקום הפירצה, הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שייך לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח, דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה - מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא יתרחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיוצא בו ממש לענין עבירה, על האדם להעמיד עצמו ממרחק מרחקים, שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חעלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולקנות ולמכור סחורה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצלן. וכבר כמה וכמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר), וכיון שנתרבו מספר הנופלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להתאסף ב'אסיפת חרום' בה ישתתפו כל גאוני וחכמי העיר, וכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלשה ימים ולילות רצופים כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר

את המכשול הנורא המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים, ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

א. היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמוד ולהתייגע מאד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור מכל לכלוך. ב. יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתרוסקו אבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה. ג. עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה. ד. לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה, ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חעלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל ה'ראשון' לתוככי הבור המתוקן הפלא ופלא ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'וירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו, אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרחה נשמתו – אף זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשו, ותרב בבת תעלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה – כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוץ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה – ע"י שמייפים את הבור, זאת עשו וחיו – העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו...

והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקים מטפשותם של הני חלמאי טפשאי, אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טפשים – בנוגע לדין בענין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמת ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחעלם, מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אף כאן הוא מבקש 'הַקָּשֶׁר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יוזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור. ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במכשיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו 'שאלות ותשובות' עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבו ולא לחפש אחר היתירים שונים בענין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

מסופר על יהודי שהגיע לפני הגה"ק הגרי"ז מבריסק זצוק"ל ואמר לו, הלא ידוע הרב כמי שמחמיר ביותר בעניינים שונים והרי הוא מוסיף חומרות וגדרים להתרחק ביותר מדבר איסור, ילמדנו רבינו מה טעם לריבוי חומרות הללו. ענהו הגרי"ז, וכי תסכים לשכב ולישן על גגו של מגדל גבוה מאה קומות כשאינן לגגו מעקה וגדר בשפתו, ענה היהודי, לא ולא, ואפילו אם הגג רחב ידיים ומיטתי תעמוד רחוק רחוק משפת הגג... שאלו הגרי"ז ומדוע, שמא תאמר לי, מתי נפלת ממיטתך בפעם האחרונה, וכ"ש בגג זה שרחב ידיים הוא ונמצאת שוכב רחוק כמה וכמה אמות משפת הגג. אך היהודי בשלו שעדיין חושש הוא ולא יסכים אף תמורת הון רב לישון על ראש הגג. אמר לו הגרי"ז, אם על ה'גוף' הנך חושש כ"כ שמא תפול חלילה בהעדר מעקה בשפת הגג, על אחת כמה וכמה, בדבר רוחני שהנשמה תלויה בו, כמה צריכים להתקין גדרים ומעקות וכל המרבה הרי זה משובח, כי גדול הוא החשש פן יפול הנופל ממנו...

אף אנו נוסיף, כי במכשירים הללו הנו דומה לעומד ע"ג מגדל גבוה מיליון קומות, ולא עוד אלא שגגו צר מלהכיל את גופו של אדם, ואף מעקה אין, שכמעט ולא שייך שהשוכב עליו לא ימצא את עצמו למטה בריסוק איברים. כיו"ב הנוגע בדברים הללו חלילה, הרי הוא מסכן את עצמו ליפול מטה מטה...

פעם נסע הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל ברכבו של מאן דהו, שלא היה משומרי תורה ומצוות, על אם

באר הפרשה - הזקת

הוא יתחטא בו - ענין הטהרה ובפרט בשמירת העיניים
הנה עומדים אנו ב'פרשת טהרה' - ויש לך לדעת כי
ה'קדושה והטהרה' הם הם מיסודות היהדות¹,
והוא אשר אנו אומרים בכל עת מצוא 'אשר בחר בנו
מכל עם וקדשנו במצותיו', 'קדשנו במצותיך' ואז 'ותן
חלקנו בתורתך', וכיו"ב הרבה".

ודע לך כי הקדושה איננה נמדדת בתנועות או פעולות
חיזוניות, כי עיקרה לשמור לבו ומחשבתו בקדושה
וטהרה, וכבר אמר קרא (שמואל א, טו ז) 'האדם יראה
לעיניים, וה' יראה ללבב', והיא היא עיקר הקדושה
וטהרה. הנה מצאנו בדיני טהרות, שכאשר הטמא וטהור
נפגשו יחדיו ונגעו זה בזה - הטהור נטמא מהטמא ואילו

הדרך נענה הלה ואמר - הרבנים האלו אינם נותנים לחיות... זה איסור גמור וזה איסור חמור, מזה יש להתרחק
ומזה יש להתנזר... ולא ענהו הגרשז"א מאומה, אלא שבהגיעם לרמזור (רע"ד ליי"ט) ועמד הרכב מלכת כי היה בפניהם
אור אדום, נענה הגרשז"א ואמר לו הממונים על הדרכים האלו אינם נותנים לחיות... כאן אסור ליסע כלל... וכאן
מותר רק בכל עת שהאור מורה על 'רוק' אך ב'אדום' איסור חמור ליסע וכו'... נענה אליו הנהג, יסלח נא כבוד הרב,
האם הרב יודע אלו סכנות עצומות יש במקום הזה, אם לא האור האדום הלז, היו כאן הרוגים ופצועים דבר יום
ביומו... עתה אמר לו הגרשז"א הרי תשובתך בצידיך, אם הרבנים לא יגזרו כל מיני גדרים וסייגים - יהיו כאן בכל עת
ובכל שעה הרוגים ופצועים ברוחניות - שיבואו לעבור על איסורים מן התורה ממש, אך כעת שהרבנים עוצרים את
האדם הרחק הרחק ממקום הסכנה, ירווח לכולנו.

ובכלל שמירת הגדרים שישמור מסורת אבותיו ובכלל זה בשמירת הלבושים כל חד וחד בדיליה (ה'לבושים' הנם רק
משל לכל ה'הלוך ילך' של האדם). וכן רמזו בפרשתן דכתיב (כא א) 'וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב וגו'', ופירש רש"י, זה
עמלק וכו', ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען - כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם
כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונום לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר (פסוק ב) 'אם נתון תתן
את העם הזה בידי'. והקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא ב'ליקוטי הרי"ם' בפרשתן) מדוע לא שינו גם את לבושם
ללבוש כנען, שאז היו נראים ככנענים ממש והיו בני"י מתפללים שינתנו הכנענים בידם, ומדוע נשארו במלבושיהם
- מלבושי עמלק. ומבאר, שאם היו משנים גם את מלבושם למלבושי הכנענים הרי היו נהפכים להיות כנעניים ממש,
משום שמהות האדם וטבעו נגרר אחר לבושו ודיבורו, והיתה מתקבלת תפילת ישראל שיתן את הכנענים בידם, על
כן לבשו מלבושי עמלק שישארו עמלקים, ורק רימו אותם בדברים לשון כנענים. וממוצא הדברים אתה למד על האדם
שמדמה אורחותיו שלא כדת יהודית שכל מהותו משתנית לרעה.

טז. ובפרט על פי הידוע שחודשים אלו - תמוז ואב, מכוונים כנגד העיניים (ספר יצירה), ונרמז במאמר הכתוב (איכה
א טז) 'עיני עיני יורדה מים', שחורבנות בתי המקדש היו בחודשים אלו.

כה אמר הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (דברי שמואל, קרח) ועוד צדיקים (אמרי נועם לחודש אלול) לפרש
הפסוק (איוב לא א) 'ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה', שהנה חודש אלול מזלו בתולה, והשומר עיניו מראות
ברע בחודשי תמוז ואב שהם כנגד העינים, אינו צריך לדאוג בחודש אלול, ומה אתבונן על מזל בתולה.
כתב בספר 'חושב מחשבות' (מבעל 'משנת חסידים') דאמרה תורה (דברים כח לד) 'והיית משוגע ממראה עיניך', כי הרי 'אין
אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות' (סוטה ג), וזהו והיית 'משוגע' שתבוא לידי חטא - ממראה עיניך - ע"י
שאינו שומר את עיניו, ורואה מה שאינו צריך לראות.

יז. היה אומר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, הנה, אומרים בנוסח הקידוש 'אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו',
ולכאורה נראה שמן הראוי היה לנו לומר להיפך 'אשר רצה בנו' - וקדשנו במצותיו, שהרי תחילה בחר ורצה
בנו ולאחמ"כ נתן לנו את התורה ומצוות, אלא, כי אכן, בלא קדשנו אי אפשר שיהא ורצה בנו, רק אחר שיתקדש
האדם [כפי יכולתו] יתרצה וירצה בו ה'.

צא ולמד מגדולי הדורות איך שהיו נזהרים בעיניים הללו עד כדי מסירות נפש, מעשה אחד מני רבים - מסופר
על הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל שבשנות בחרותו נסע לז'לנא ללמוד שם תורה, בסוף הדרך איקלע לפניו
שאלה של איסור יחוד - ללא כל שאלות וספיקות קפץ מהעגלה, ונשברו עצמותיו, והוצרך לשהות בבית החולים ג'
רבעי שנה...

משא"כ טהרת וקדושת הטהור איננה ברת נגיעה כי בקרבו פנימה היא שורה, ולא נגע בה הטמא כלל, ולכן אין לטהרה כל השפעה על הטומאה כלל^{יא}.

ואשרי הזוכה לעמוד בקשרי המלחמה לעמוד איתן על משמרתו, ולהגביר הנשמה על הגוף שיואיל בטובו לקיים תורה ומצות, כי זאת היא עיקר חביבותן של בני ישראל כמו שאמרו (הולין צא:): חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא יותר ממלאכי השרת, והיינו, כי המלאכים אין להם גוף שימשוך ויטה אותם בכבידותו ועביותו כלפי מטה, לכן אינם מעלים בעבודתם נחת רוח לפני הבורא, כבני ישראל הנתונים תחת ממשלת הגוף – וכל דבר מצווה הקטן ביותר בא להם בקושי ובמלחמה עם גופם, זוהי גדולתם וחשיבותם יותר ממלאכי השרת^{יב}.

הטמא אינו מקבל 'טהרה' מהטהור, והדבר דומה למה שמרחיקין את הבריא מהחולה שמא ידבק ממחלתו ויחלה אף הוא, ולא אמרינן שאדרבה יקרבו זה לזה כדי שידבק החולה מהבריא ויבריא.

וכבר שאל הרה"ק הרבי רבי בונם מפרשיסחא זי"ע את תלמידיו מאי שנא שהטמא מטמא את הטהור בנגיעה ואילו הטהור איננו מטהר את הטמא בנגיעתו. נענה הרה"ק השרף מקאצק זי"ע ואמר, סיבת הדבר היא, כי אכן הטמא נוגע בטהור, אבל הטהור אינו נוגע בו כמלא הנמה – סתם ולא פירש... בא (גיסו) הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע וביאר את עומק כוונתו. כי הטומאה היא דבר 'חיצוני' לגמרי (ולכן היא נקראת בספרי הקודש בשם 'קליפות' - כקליפת הפרי שהיא חיצונית לגמרי), ואילו הקדושה היא דבר פנימי... על כן, נחשב שהטמא נגע בחיצוניותו של הטהור וטימאו (כי שם מקום הטומאה – רק בחיצוניות),

יח. וידועים דבריו הקדושים של הרה"ק בעל השפת אמת זי"ע על הפסוק האמור על יוסף הצדיק (בראשית לו א) 'כי בן זקונים הוא לו', שיעקב לימד אותו את כל הששה סדרים, הנרמזים בתיבת זקני"ם - זרעים קדשים נשים ישועות מועד, ואילו סדר טהרות אינו מרומז כלל, כי סדר טהרות אינו ניתן במסירה, אלא על האדם לקנותה בעצמו – בדם התמצית ויגיעת גוף ונפש.

אמרו חז"ל (ויק"ר א טו) כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, וביארו צדיקי הדורות (הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע, הובא בביכורי אביב ויקרא, ועוד) שהנה אמרו (שבת לא). 'דעת זה סדר טהרות', ומעתה יש לומר שתלמיד חכם שאין בו דעת, כלומר שחסר לו בהנהגתו 'סדר טהרות' שאינו נשמר כראוי להיות בקדושה וטהרה, נבילה טובה הימנו. יט. אחד מאופני הטהרה היא טהרת המקווה, וכח זה הוא כח הטהרה היחיד שנשאר לנו עד עצם היום הזה וכבר האריכו למעניתם קמאי עד כמה בכוחה לרומם את נפש האדם למ"ט שערי טהרה.

וכבר איתא בשו"ת רדב"ז (ח"ג תטו) כל עבירה ששב צריך טבילה לכתחילה. ואמרו צדיקים בגדולת המקווה, כי אם המקווה מהפכת מנכרי ליהודי, הגע בעצמך מה תעשה המקווה מיהודי... גם נאמר לכל יהודי באשר הוא, אף אם הנך מיואש מעצמך והנך מביט על עצמך כגוי, הרי בכח המקווה להפוך את הגוי ליהודי...

כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (תשרי מאמר ד' דרוש יא סי' לא) שבשעה שהאדם מתכופף לטבול במקוה המים נעשה גופו כפוף ומכונס כצורתו של עובר במעי אמו, נמצא שיציאתו מהטבילה הוא לו היא כלידה חדשה, וכמו שנברא עתה מחדש, ומסיים, שכל זאת מועיל אך ורק אם הוא מכיין לבו לשמים ברעותא דליבא.

כה כתב הרה"ק מסאכטשוב זי"ע בהקדמה לספה"ק 'אגלי טל', דאיתא במשנה (כלים יז ג) 'כל שבים טהור' שכל החיות אשר בים אינם מקבלין טומאה לא בחייהם ולא במותם, וכשאדם מישראל נכנס למקור מים חיים נחשב כמי שנכנס אל עולם שכולו טהרה – שהרי במקום ה'מים' אין בהם כל טומאה, וממילא כל הטומאה מסתלקת ממנו לגמרי והוא יוצא מן המים כבריה חדשה וכתינוק שנולד דמי.

נוראות אמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע בדברי המשנה (יומא פה:): 'מה מקוה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל' וידוע הכלל שמי נתלה במי קטן נתלה בגדול (תענית ז), וכאן אנו רואים שכביכול כביכול עשה בורא העולם עצמו כקטן לגבי טהרת המקווה שגדולה היא עד מאד עכד"ק.

וידוע שהבעש"ט הקדוש זי"ע אמר על עצמו שזכה לכל מדרגותיו בזכות הקפדתו בטהרת המקווה, וכלשונו, שמקווה בתמידות תביא את האדם לידי מדריגה.

צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו
בפרשתן (יט טו) 'וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל
 עליו טמא הוא', איתא בספ"ק 'עבודת
 ישראל' (פרשת פרה) וז"ל. רצה לומר מי שהוא מדבר כל
 מה שחושק ואין לו מחסום לפיו, ובודאי לא ימלט שאינו
 מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה²¹. וזהו וכל כלי פתוח
 - שפיו פתוח לדבר דברים בטלים. אשר אין לו צמיד
 פתיל עליו - רצה לומר שאין לו מחסום לפיו. טמא הוא
 - אדם כזה טמא הוא²².

וידע ש'הבא ליטהר מסייעין בידו'² (שבת קד). אמנם עליו
 לבא להטהר - להושיט יד לקבל הסיוע ממעל, וכפי
 שמבארים בשם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע את האמור
 בפרשתן (יט יז) 'ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן
 עליו מים חיים אל כלי' - פתח הכתוב בלשון רבים וסיים
 בלשון יחיד (עיין יומא מג.), כי בא הכתוב ללמדנו שאע"פ
 ש'הבא ליטהר מסייעין אותו' עדיין על האדם להיות 'ונתן
 עליו' - שבעצמו יתייגע כפי כוחו להגיע לתכלית השלימות
 הראויה כי זה כל האדם.

כ. גם בעולם הזה ישולם שכרו משלם, וכדכתיב (משלי י ב) 'יראת ה' תוסיף ימים', הנה לפניכם מעשה שאירע לפני
 כשלוש שבועות, אחד מאנ"ש ר' שמעון שמו, והוא יושב דרך קבע בגולה באחת מערי 'פולין' ומשמש שם
 כ'משגיח כשרות' במסעדה (רעסטאראנט) לצורך אחינו בני ישראל ה'מתגלגלים' לשם איש איש בסיבתו, והנה הבחינה
 הגויה המבשלת שם (טבחית) שר' שמעון מיודעינו יושב על כסאו ואינו מזיז יד ורגל - כאבן שאין לה הופכין, מיד
 זרקה לצידו אחד מהסירים הגדולים שברשותה כשהוא מקים קול רעש גדול ועדיין לא הגיב ולא זז, ע"כ הבינה כי
 יש דברים בגו והחישה את אנשי ההצלה דפולין (גויים גמורים) שבאו וראו כי אכן 'נדם לבו' ומיד החלו לערוך בו 'החיאה'
 (c.p.r.) במשך כחצי שעה, כך עבדו ונתייגעו להחיותו במשך כמחצית השעה, עד שהודיעו כי כבר עשו ככל אשר לאל
 ידם, אין להם אלא להכריז על מותו ל"ע... ותעמוד האשה המבשלת והתחננה בפניהם - כיצד תקבעו על מות האיש
 הזה דעו נא כי בביתו (בארה"ק) ממתנינים לו אשה עם בניו ובנותיו... לנוכח הפצרותיה שבו אנשי ההצלה להמשיך
 להחיותו עוד כמחצית השעה, עד שאירע נס ד'תחיית המתים' בא הרוג ברגליו ותשב רוחו של ר' שמעון בקרבו והחל
 ה'דופק' לעבוד מסודר... תוך זמן קצר העבירוהו לבית החולים דשם ולאחר כמה ימים לבית החולים ב'תל השומר'
 כאן בארה"ק, כשעתה הוא כבר מדבר ומהלך על רגליו ה' ירפאהו ב'רפואה שלימה'.

עתה, בין והתבונן, כיצד זכה ר' שמעון ל'נס' גלוי כזה, כי אותה הגויה המבשלת אוהבת לשורר ולזמר בפיה בכל
 עת מצוא, אך מכיוון ש'קול באשה ערווה' נוהג ר' שמעון שבכל פעם שהוא נכנס ל'מסעדה' והיא מזמרת לעצמה
 הרי הוא גוער בה ש... ש... ש... וכן מנהגו כשתוך כדי עבודתה הייתה שוכחת וחוזרת לשיר היה הוא זועק ש...
 ש... ש... ושוב ש... ש... ש... כן נמשך מנהגו רבות בשנים. אף בזה היום כשהגיע ר' שמעון נהגה הגויה כמנהגה
 וזימרה בקול ואף הוא במנהגו גוער בה ש... ש... ש... וכאן אירע הנס, כי באמצע עבודתה 'שכחה' והחלה לשיר
 והנה היא רואה שכבר עברו כמה דקות מזמירותיה וה ש... ש... ש... בושש מלבוא, ובזה הכירה כי 'משהו' עובר
 על ה'משגיח' ר' שמעון... והזעיקה את אנשי ההצלה, ואילו לא הייתה מכרת בזה מיד באותה 'רגע אחרון' כבר היה
 ר' שמעון מובא ארצה ב'ארון' ל"ע... הרי לך כמה 'יראת ה' תוסיף ימים' כפשוטו ממש...

כא. הגה"ק החפץ חיים זי"ע אמר שאדם שאין לו שמירה מעליא על מוצאי פיו, הרי הוא כמי שיש לו גנב בן בית,
 שאי אפשר לו להזהר ממנו, ורק מגנב שאין לו דריסת רגל ברשותו - אפשר להיזהר, כיו"ב ממש, נחשב אדם
 זה, שאי אפשר לשלוט על יצר הלשון הרע.

עוד כתב הגה"ק חפץ חיים זי"ע, שממנהגו של עולם כשירצה הרופא לידע מצבו של החולה - יביט על לשונו, כי
 על הלשון אפשר לראות את כל תחלואי הגוף, כמו כן הוא בחולי הנפשות - על הלשון אפשר לראות אם יש לו
 חולי הנפש, והיינו אם הלשון עצמה איננה כראוי...

בפולין היו אומרים שכמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם
 המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי
 ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלבארו).

עוד היו אומרים שמי שמדבר יתר על המידה, הרי שאין לו פה אלא שיש לו חור מיותר בגולגולתו משם נשפכים
 כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה.
 כב. העולם מספרים על רב חשוב שנכנס אל הרה"ק מרוזין זי"ע והרה"ק כיבדו מאד, בתוך שיחתם החל הרב לשפוך

ישראל, ולפי דרכו של החתם סופר – שהיו מלמדים אותם כי גדול כוחו של הדיבור, וממילא היו נוהרים מחטא לשה"ר, על זה אמרו להם יען לא האמנתם – שלא חיזקתם את האמונה בבני ישראל בכוח הדיבור, ולא עוד, אלא שיש להם מקום למטעות ולומר שאין בדיבור כלום.

בתיב (משלי יב, יח) 'יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא', והסביר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא ב'שפתי צדיק פרשת מצורע), דמשום הכי יש בו בדיבור כוח 'כמדקרות חרב' – פעמים שהדיבור פוגע בו באדם ופולח את לבו כרציחה ממש, משום 'ולשון חכמים מרפא' - דזה לעומת זה עשה אלקים, ואילו לא היה כוחו בפה להחריב לא היתה לשון חכמים מרפא... ומכיוון שרצה הקב"ה לתת כח כה גדול בידי ישראל לפעול ישועות בתפילתם לכן נתן גם כח זה לצד השני – בצד הרע של הדיבור.

כה מכאן הרה"ק החתם סופר זי"ע (תורת משה ד"ה יען) מדוע הקפיד הקב"ה שידבר משה אל הסלע ולא יכהו, בהקדם מה דאיתא במדרש (הובא בפרשת דרכים דרוש ח ד"ה עוד נקדים) שאם היה משה נכנס לארץ לא היו בני ישראל עובדים עבודה זרה, וממילא לא היה נחרב בית המקדש, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא לגבי בית הראשון שנחרב על ע"ז ג"ע ושפיכות דמים (יומא ט:): הרי שהיו נמנעים מעבוד ע"ז על ידי משה רבינו והיה נמנע חורבן הבית, אך מה ענין זה לגבי בית שני שנחרב על עוון שנאת חנם שהיא באה על ידי הולכי רכיל ומדברי לשון הרע.

ומכאן בארוכה, שרצה הקב"ה להודיע לישראל כוח הדיבור של האדם, שלא יאמר בעל הלשון – מה עשיתי רק דברתי [כמו שכתב הרמב"ם (טומאת צרעת טו י) שזה דרכם של בעלי הלשון], על כן אמר למשה 'ודברתם אל הסלע לעיניהם... והשקית את העדה ואת בעירם', ובה יראו כל העדה את כוחו של דיבור – לספק מים לכל בני ישראל ובעירם. וממילא יזהרו בלשונם מלדבר לשון הרע, ותתבטל שנאת חנם מאתם (כי שנאת חנם באה מלה"ר), וישבו ישראל בטח שאנן בארצם ולא יחרב המקדש. אך מאחר שהכה משה את הסלע במטתו ולא דיבר אליו, הבינו בני ישראל, שאדרכה, אין כוח בדיבור לפעול מאומה ואך ורק בכח מעשה, ושוב לא יזהרו בלשונם, ושוב יתרבה שנאת חנם ויחרב הבית, על כן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.

אדם כי ימות באהל - עיקר חשיבות ומעלת התורה היא ב'גיעתו' עליה

בפרשתן (יט יד) 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', ודרשו חז"ל (ברכות סג: ועוד) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, וגילו לנו צדיקי הדורות כי עיקר מצות עסק התורה הוא ב'עמל' ויגיעה (והיינו אף שמרגיש טעם 'מיתה' ח"ו בלימודו לא ירפה, ובודאי שיהא ה' בעזרו לתמוך ולסעדו בכל מה שיצטרך) ובה שווים בעלי הכשרונות למי שאינם כן.

וכבר אמרו בוזהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רטז:): 'כל דאשתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דכוכביא ומזליא', היינו שבטל ממנו רוע מזלו ומשתנה המזל לטובה

על פי זה פירש החתם סופר את הפסוק 'יען לא האמנתם בי', כפירוש הרמב"ן (פסוק ח) שהכוונה היא שאם היה מדבר אל הסלע היה משריש אמונה בבני

בלשונו אש וגפרית בדיבורי לשון הרע ורכילות על אנשי עירו כי נדמים המה לבני סדום ועמורה... מיד הסב הרה"ק את פניו ולא אבה להמשיך לדבר עמו, סובביו של הרבי תמהו מדוע ריחקו הרבי כל כך, אמר להם הרה"ק, הנה, עם בני ישראל אמרו על המן (כא ה) 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל', ולכאורה תמוה כיצד העיזו אנשי דור דעה לקרא בשם זה את הלחם מן השמים שבו היו מרגישים כל טעם טוב שבעולם, אלא ביאורו, עפ"י דברי חז"ל (יומא עה.) על הפסוק (שמות טו לא) 'והמן כזרע גד' שהמן היה מגיד עוונותיהם של ישראל כי היה יורד לכל אחד לפי צדקתו וישרת דרכו, וזה הכלל שכל מי שמגיד עוונותיהם של ישראל אפי' שהוא בא מן השמים הרי סימן לדבר שהוא נקרא 'קלוקל'.

ולברכה, וכל זה בזכות אישתדל באורייתא, כלומר ביגיעה² והשתדלות בעסק התורה³.
 וב'לשוננו ייאמר - עיקר חשיבות לימוד התורה הוא בשעה שאין לו לאדם חשק ללמוד, או שאינו מצליח כל כך להבין סוגיא קשה, ואינו מתיימש אלא מתגבר ומתייגע בכל כוחותיו להבין ולהשכיל, וכלשון בני אדם, שהוא משבר את הראש להבין, כי אין לך שמחה גדולה בפני הקב"ה יותר מזה, כמו שאומרים בפיוט 'אקדמות' (לפני קריאת התורה בחג השבועות) 'צְבִי וְחֲמִיד וְרִנִּי דִּילְאוֹן פְּלֻעוֹתָא', פירוש שהקב"ה חפץ ומתאוה שיתייגעו בני ישראל בתורה, ולהכי דייק וקאמר דילאוֹן בלעותא כלומר שיעמלו ויתייגעו בתורה ולא אמר 'דידעין אורייתא'⁴, כי אין הקב"ה מונה כמה הצליח האדם

כג. והעיקר שיעסוק בה ביגיעה, כי עיקר מעלת וסגולות התורה נאמרו על עמלים בה. ידוע כי לפני כשמונים שנה היה בעיה"ק ירושלים 'קמיע' שכתבה הט"ז בכבודו ובעצמו, סיפורי מופת רבים נקשרו באותה הקמיע, שהייתה פוקדת עקרות ומרפאת חולים, עד שבא מאן דהו ורצה להעתיקה כצורתה ומתכונתה (ולא ידע 'חכם' זה כי בפתיחת הקמיע נפסדת סגולתה), פתחה ומצא כתוב בה בזה"ל, אני דוד בן שמואל הלוי, עמלתי על התוספות בחולין דף צ"ו ע"א, בזכות זה יעזור ה' שכל העקרות יושעו וכל החולים יתרפאו. ולפי דרכנו למדנו, שלא ביקש הט"ז בזכות חיבורו ט"ז על שולחן ערוך או שאר עניני צדקותו, רק ביקש בזכות גיעת התורה, והרי זאת היגיעה שייכת לכל אחד ואחד מאתנו ביתר שאת ועוז.

ואמרו חז"ל (אדר"ג ג' ו) 'פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער'. וכן ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על יצרו.

כד. הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים ריש פרשתן) פירש מה שנאמר 'זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר', בהקדם דברי הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע שה'דיבור' הוא חלק מהנשמה ומהאי טעמא אסור לדבר דברים בטלים שמאבד בזה חלק מנשמתו ומחיותו. מעתה, יש להקשות כיצד הותר לנו לדבר דברי תורה, והרי בכל דיבור ודיבור נפסד חלק מנשמת אפו החוצה, אבל באמת אדרבה, סגולת התורה להוסיף חיים כדכתיב (משלי ד' כב) 'כי חיים הם למוציאיהם' - למוציאיהם בפה (אבות ו' ז), וזהו 'זאת חוקת התורה' - שהוא חק בלא טעם, שהדיבור בדברי תורה מוסיף שנות חיים, וזה כנגד הטבע כפי שנתבאר, והיינו טעמא מפני 'ציוה ה' לאמר' - שהקב"ה ציוונו לעסוק בדברי תורה, הוא היוצר והוא הבורא, והוא ציווה שדיבורי תורה יוסיפו שנות חיים (עיי"ש ערך).

מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה ענין רפואי שהוא מסובך בה ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזו"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאלו הבחור, אם הוא יכול לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בענין השייך לסדר קדשים, והחזו"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזו"א בנוגע לניתוח אינך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזו"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזו"א, בתחילה דברתי עמך 'כמהגו של עולם', אבל משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואינך זקוק לאותו הניתוח, לאחרונה סיפר זאת בליקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

כה. והכי נמי חזינו ממקרא שכתוב גבי יעקב ועשו, דכתיב (בראשית כה, כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים', וידועה הקושיא מדוע לא נאמר אצל יעקב כמו שנאמר בעשו 'ויעקב איש תם יודע ובקי בתורה', ואמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל (דרשות ושיחות שבט הלוי תשנ"ט עמוד ס), שאכן זה ההבדל בין צד הקדושה לצד הטומאה, דאין מעלתו של עשו ניכרת כי אם על ידי התוצאות, היינו אם היא יודע ציד בפועל ממש, אבל אם למד והתייגע ולא הצליח בלימודו להיות ציד אזי אין בו ממש, לא כן הדבר אצל יעקב אבינו, כי בלימוד התורה העיקר הוא להיות יושב אוהלים וללמוד בהתמדה, ולפניו יתב"ש שוה היודע ש"ס ופוסקים למי שאין לו כשרונות ומתייגע בתורה.

איתא בגמרא (סוטה לה.) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה... אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית

להספיק ללמוד ולדעת, אלא כמה שעות הקדיש מזמנו ללמוד להבין ולהשכיל, כי זה עיקר חביבות עסק התורה לפני המקום.

– מה איכפת לך, אחד המרכה ואחד הממעיש ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהנה בכל עת שיכולי אע"פ שאין לבו חריף כל כך.

וכן איתא ב'ספר חסידים' (אות תקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בדורות האחרונים כלב פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים והייתי לומד תורה הרבה. אמור לו

הרה"ק רי"ז מסוקולוב זי"ע (שארית מנחם ח"ב) מבאר את דברי חז"ל (סוטה כא:): 'עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, ומאי שנא הא מהא. אלא. שאי אפשר לדבר הבא שלא ביגיעה לכבות מה שבא ביגיעה, והרי 'מצוה' אפשר לקיים אף בלא יגיעה, כי אף הגוי

רבן יודעין אותו דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואילו דוד הביא את הארון בעגלה (ש"א ו ט), וצריך לבאר מהו ה'פגם' בכך שקרא לדברי תורה זמירות, ועוד, מדוע הכשילוהו דווקא בעניין נשיאת הארון ומה שייכותו לאותו החטא, ומבארים משם הגרי"ז מבריסק וצ"ל כי כח השירה והנגינה תלוי בב' דברים, במי שמתייחס אחר משפחות משוררים, או במי שניחן בכשרון מיוחד לשורר ולזמר, ולזה אמרו לו לדוד המלך עשית לדברי תורה' כזמירות שרק בכעל כשרון או הבא ממשפחת למדנים הוא יצליח בתורה, לא כן, אלא כל העוסק בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכדוגמת 'נושאי הארון' אשר בכתף ישאו זה האיש יצליח בעסק התורה.

והעיקר הוא העמל והיגיעה, וכדברי הרה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת יו"ד רל"ד ד"ה ופר"מ) על המשנה (אבות ה ה) שבבית המקדש היו 'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים', ולכאורה הרי ביד ה' הכל יכול להרחיב את הנס שגם עמידתם תהיה ב'רווח', אך בדווקא אינו כך, בכדי שיקבלו עם ה' את שכרם משלם על הדוחק והעמל, כי (ברכות ו:): 'אגרא דכלה דוחקא'.

כו. עיקר חשיבות הלימוד כשהוא בא בקושי ויגיעה ולפום צערא אגרא. פעם קבל איזה בחור בפני ה'חפץ חיים' זי"ע שעל אף יגיעתו אינו מוצא 'הצלחה' בלימודו, לא בהנאת הלימוד ולא בזיכרון. נענה ה'חפץ חיים' ואמר לו, וכי מניין לך שעל האדם לבוא לידי שערי 'הצלחה' בלימודו, הלא בלימוד עיקר העיקרים הוא 'יגיעה ועמל התורה'... צדיקים המליצו על עניין העמל הא דמצינו רבות בשו"ס (עי' פסחים פג) 'עמילן של טבחים' שהוא הכף שבו שואבין את הזוהמא מן הקדירה. כך על ידי העמל והיגיעה בתורה ישאב האדם את כל הזוהמא מעצמו, לטהר ולקדש נפשו רוחו ונשמתו (כעיי"ז איתא ב'מאור עיניים' ישמח לב פסחים, סור מרע ועשה טוב להרה"ק מזידיטשוב).

וכבר נכנס חסיד אחד אל ה'חידושי הרי"ם', והתאונן בפניו שיש לו קשיים בעבודת ה', השיב לו הרי"ם 'א שאנד וואלט גיוועהן [- לחרפה ולבושה היה לנו], אילו היתה העבודה למלך כה גדול מגיעה לנו בקלות...' דמן הדין כך הוא, והדעת נותנת שיצטרך האדם להתייגע בעבודת המלך, לכן צריך לשמוח עם הקשיים ולעמוד בהם בגבורה.

וידועים דברי הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי חז"ל (מגילה ו:): 'יגעת ולא מצאתי אל תאמין', ושאל אטו בשקרני עסקינן, וכי איירי באדם שמכזב ומשקר שלא מצא מאומה. אלא שאכן המדובר כאן הוא באדם שהתייגע רבות אך העלה חרס בידו, הוא עמל להבין ולהשכיל סוגיא דשמעתתא אך לא זכה לירד לעומקם של דברים, ומכל מקום אין אנו מאמינים אותו לומר שלא מצא, כי 'היגיעה הוא הוא המציאה הגדולה ביותר' - מציאה שאין לך למעלה הימנה.

כז. כתב הגה"ק החפץ חיים זי"ע ('תורת הבית' פ"א) בענין לימוד התורה מצוי מאד אצל הלומדים שיראה שאינו מצליח כל כך בלימודו (להיות בקי בע"פ, או שעצם העסק בתורה יקשה עליו) ממילא יתרושע לגמרי מהלימוד, ובאמת אין נכון הדבר, וכמו שאחז"ל משל לשר אחד שציווה לאיש שימלא הכלי שלו מים, ועבור כל דלי יתן לו דינר זהב, והנה בשולי הכלי היה נקב, וניסה האיש למלאות, ונשפכו לו כל המים דרך הנקב על הארץ, על כן פסק מלמלאות, עבר שם חכם אחד ושאלו מדוע פסקת מלמלאות, השיב האיש, מה תועלת בפעולתי, הרי הכל נשפך על הארץ, אמר לו החכם, מה איכפת לך, הלא שכר זהובים אתה נוטל, גם השר מכיר את הכלים שלו אלא שהוא רוצה להנות אותך, כן הדבר הזה בק"ו פי אלף אלפים, הקב"ה מכיר כל איש ואיש וטבעו אם הוא זכרן או לא, וכן כל כיו"ב משאר קשיים ונסיונותיו, ואעפ"כ ציווה לכל ישראל שילמדו תורה, ויחזרו עליה, ומה איכפת לו לאדם... כל תיבה ותיבה שהוא לומד הוא מצוה בפני עצמה, חטוף ואכול עד כמה שידך מגעת, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

מי שיש לו רק 'קביעות עתים' אם יעמוד על הקביעות תחזיק התורה אותו.

יכול ליטול את האחרונ... אבל את 'התורה' לא יקנה האדם בלתי יגיעה, והיאך תבוא עבירה שאינה בניגוע ותכבה אותה?¹⁷

חוקת התורה - הטהרה על ידי לימוד התורה הקדושה

חס רחמנא עלך, עד הנה עזרונו רחמיו ולא עזבונו חסדיו, כי כהיום הזה שאין בידנו 'אפר הפרה' לטהרנו מטומאותינו, נתן לנו את תורתו הקדושה, למען נוכל טהר עצמנו על ידי לימוד התורה והעסק בה.

וכך אמר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (תפילה למשה על תהלים, קיט קסב) לבאר אומרם 'יגעתו ומצאתי תאמין'¹⁸ (מגילה ו:), והרי מציאה באה בהיסח הדעת ולא מתוך יגיעה, אם כן, צריך ביאור היאך אמר 'יגעתו ומצאתי' והרי הוא כסותר את עצמו. אלא, שלפעמים מתייגע האדם ומעלה חרס בידו, אך באמת אין זה אלא לשעה ולמראית עין, כי לאחר זמן יפתחו לפתע בפניו שערי אורה, ויתחיל להבין ולהשכיל, וזהו 'מתנת חיים' כ'מציאה' הכאה בהיסח הדעת (שלא כתוצאת יגיעתו - אך 'בזכות' יגיעתו).

ובדברי האוה"ח הק' בספרו 'ראשון לציון' (משלי ב) דהנה איכא ג' מיני טהרה, טבילה הגעלה וליבון באש, והליבון הוא החזק מכולם, כמו כן הפוגם בנפשו ח"ו צריך לזככה ולנקותה, ובכמה דרכים יזכה לכך, כגון ע"י יסורים ועוד אופנים שונים, אך אין טהרה בניגיעת התורה שהיא דומה בליבון באש, דכתיב (ירמיה כג כט) 'הלוא כה דברי באש' השורפת ומכלה את כל הרע שבו, ומזככת את הנשמה בכל מיני טהרה.

כתיב בפרשתן (כא יח) 'במחוקק במשענותם', וביאר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) מחוקק היינו 'חוקי' התורה הקדושה, וכפי במשענותם - הכטחון שהאדם נשען וסומך עצמו על התורה כך היא נחקקת בלבם, משל לאדם הטובע בנהר וזרקו אליו הכל - אומרים לו הזהר מאד לאחוז בו כי הייך תלויין באחיותך בזה החבל, כמו כן בדברי תורה כל כמה שאדם אחוז בה יותר מגינה עליו התורה. ובוה מבאר את הכתוב (משלי ג, יח) 'עין חיים היא למחויקים בה' שדיקא זה שמחויק בדברי תורה, אחוז ואינו מרפה, דייקא בשבילו התורה היא עין חיים.

ולתדיא איתא ב'רוקח' (פר' חוקת) על הפסוק 'זאת חוקת התורה', הוקשה חוקת התורה לפרה אדומה, מה פרה אדומה מטהרת אף התורה מטהרת לומדיה לשמה.

ובשל"ה כתב (פר' חוקת תושב"כ ד"ח תוכחת מוסר ד"ה נוגע במת) וז"ל אף בזמן שאין אפר פרה, יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה, ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים.

וכבר אמרו חז"ל (ברכות לב.) ארבעה דברים צריכים חיזוק בכל יום, ופירש"י (ד"ה צריכין חיזוק) שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כוחו, ואז יזכה להיאחו בעין החיים ולהטהר בצילו. וידע כי במידה שאדם מודד מודדין לו, כמה שהוא יאחו עצמו בעין החיים' זו תורה - אפילו

הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע היה מבאר (הובא באבני אש עמ' טז) את הכתוב (כא כח) כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון, כי כמה דרכים יש לו לאדם לעורר עצמו לשוב בתשובה שלימה, אם ע"י שיעשה 'חשבון הנפש' על כל פועל מעשיו, אם ע"י עסק התורה ו'המאור שבה יחזירנו למוטב. ועדיפא ליה דרך הב' הרבה

כח. עפ"ז פירש הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע מה שכתוב בזה"ק (ח"ג כח:) שאף שאמרו עבירה מכבה מצווה, מכל מקום המצוות שהחכמים מקיימים, נחשבים להם כעסק ה'תורה' שאין עבירה מכבה אותם, והטעם, כי לעולם אינם מקיימים מצות כמצות אנשים מלומדה, אלא מתייגעים לקיימה בכוונה עמוקה ובמחשבה טהורה, וע"כ חשובה היא לגבייהו כתורה שאין עבירה מכבה אותה.

כט. ובמהרש"א (ח"א שם) מביא שפירשו (לא כתב להדיא מי פירש) בקרא (תהלים קטז ו-יא) 'האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד, אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב'. האמנתי שמצאתי בתורה, רק אם כי אדבר אני עניתי מאד - שנתייגע הרבה להבין ולהשכיל, אבל כאשר לא יגעתו אלא אני אמרתי בחפזי - בחפזון בלא יגיעה הבנתי את הנלמד, אדע, כי באמת כל האדם כוזב ואין להאמין לו, שהרי לא יגעתו ומצאת אל תאמין. ולא יתכן לזכות לכתרה של תורה בלא עמל ויגיעה.

באר הפרשה - חוקת

יז

יותר מדרך הא'. כי בעסק התורה תתהפך נפשו ל'טוב'. נפרוש כפינו אל ה' שיושיענו בתשועת עולמים, וזהו כי אש יצאה מחשבון - מחשבון הנפש תצא ה'אש' ונוכה כולנו להתחזק באמונה פשוטה, להיות לכלות ולבער את היצר. אבל מקרית סיחון - מכוח התורה הרמוזה בתיבת 'סיחון' כדתרגם יונתן בן עוזיאל 'משיחין באורייתא'. תצא להבה (הגדולה מ'אש') ותשרוף כל הרע אשר בקרבנו.

בב"א.

ל. כתב המג"א (סי' תק"פ) 'כתב התניא ביום הששי פרשת חוקת נהגו יחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה' זאת חוקת התורה ומתרגמינן דא גזירת אורייתא ולכן עם ה' חיזקו ונתחזקה בפתגמי אורייתא.